

Zlato in Darinko. Zlata je nezvesta Blagoviću in se kot nesrečna Vrtačnikova žena zastrupi. Darinka, ki res ljubi Blagovića, si išče tolažbe na morju; nevihta jo pogubi. Okolje vsi feljtonistični zgodbi tvori morje, vsebinsko pa čutimo iz ozadja »mornarja« Prešernovega kova. Ta kapitan Blagović, ki mu je pisatelj dal moderno lirično osnovo, nosi vdano svoje gorje. Je upornik, propovednik ljubezni, antikrist in govori dolge zanesene odstavke, a kaj se je v tem boju z njim zgodilo in kaj bi pravzaprav rad, tega ne izvemo. Mladostne besede! Bolj otipliv je Vrtačnik, ki mu življenje ni svetišče, temveč igra, plesišče (str. 58.). V splošnem ti dve osebi ne govorite nobene hujše besede kot Cankarjevi prvi ljudje, le malo manj krepko, manj duhovito in tudi brez osti. Potek prvih dveh dejanj je precej neprisiljen, dasi si pisatelj pretežno pomaga s samogovori, le eksponira nerodno — drugi del oblikovno pade. Kaj hoče naslovna posvetitev, v drami ne čutimo. V celoti je to začetniško dramsko delo, pri katerem je edina prijetnost: solidna skromnost. Naslovna stran knjige je še skromnejša — diletantska. Fr. K.

Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka. Uredil prof. St. Stanojević. Izdaja Bibliografski zavod d. d., Zagreb. Zvezki 1—3. Po desetmesečni pripravi, ki nikakor ni sorazmerna ogromnosti naloge, ki si jo je stavilo to podjetje, je izšel začetkom letošnjega leta 1. zvezek prve jugoslovanske enciklopedije. 140 strokovnjakov si je razdelilo delo, katero ureja v to knjigo v Belgradu posebna uredniška pisarna pod vodstvom vseuč. prof. St. Stanojevića. Od Slovencev so med sotrudniki tile: Albrecht Franc, Albrecht Ivan, dr. Bezjak Janko, Gangel Engelbert, dr. Glonar Jože, dr. Grafenauer Ivan, dr. Grivec Franc, dr. Hauptman Ljudmil, dr. Kidrič Franc, dr. Kos Milko, dr. Kovačič Franc, dr. Kušej Rado, dr. Mantuani Josip, dr. Melik Anton, dr. Poljanec Leopold, dr. Prijatelj Ivan, Račić Božo, dr. Ramovš Franc, dr. Sagadin Štefan, dr. Saria Bald., Sič Albert, dr. Stelè France, Verbič A., dr. Vurnik Stanko, Wester Josip, Žižek Ciril, dr. Županič Niko. Vse delo bi imelo obsegati kakih 22 zvezkov, razdeljenih v tri knjige. Napovedano je bilo redno izhajanje enega zvezka mesečno, kar pa se dosedaj ni moglo vzdržati. Istočasno izhajata cirilska in latinska izdaja. — O potrebnosti in aktualnosti tega dela bi bila vsaka beseda odveč; že dejstvo, da se imamo Jugoslovani le še preveč medsebojno poučiti, opravičuje naglico, s katero so prireditelji začeli delo in ga izročili javnosti. Razume se, da so že iz tega razloga neizbežne gotove pomanjkljivosti, ki so pa tu in tam le nekoliko preočividne in bi jih bila uredniška pazljivost z lahkoto odstranila. Tako se nahajajo pod naslovom Akademija nauka samo srbski zavodi, manjka pa Jugoslov. akad. v Zagrebu in Društvo za humanistične vede v Ljubljani. Tudi Academie operosorum v leksikonu ni, če tudi se omenjajo slična društva v Dalmaciji. Pod naslovom Almanasi je poročilo o hrvaških obljubljenih šele za dodatek,

isto je z avtobiografijami in memoarji. Pod naslovom Biblija obdeluje M. Rešetar samo srbske in hrvaške prevode, o slovenskih pa ni besede, čeprav govori prav obširno ravno o katoliških jugoslovanskih prevodih sv. pisma. Neprijetno dirne človeka, če n. pr. pod Breznik Anton čita o slovenskem ekonomu XVIII. stol. tega imena, ne najde pa našega jezikoslovca B. A., četudi so drugače zastopane naše manj pomembne osebnosti v umetnosti in literaturi. Kljub temu in podobnemu pa moramo priznati, da je ono, kar nudi to delo, v splošnem dobro, posebej velja to za slovenske prispevke. V mnogem oziru je to delo naravnost neprecenljivo, ker je prva knjiga, kjer se lahko informiramo n. pr. o arhivih, o bibliotekah, o stanju botanične znanosti v Jugoslaviji itd. Prvi trije zvezki obsegajo gradivo do Bunjevei. Frst.

Ženske narodne pesmi. Antologija. Priredio Jaša M. Prodanović. Beograd. Založil Geca Kon. 1925. LXII + 318.

S kongresi, potovanji itd. se skušamo Srbi, Hrvatje in Slovenci spoznavati in tudi čim hitreje spoznati. Res je, če se peljem z železnico od Beograda doli v Skoplje in od Skoplja še morda naprej, vidim velik del naše skupne domovine, vidim mesta, pokrajine, tudi razne noše, način življenja, stopnjo civilizacije itd.; vidim tudi marsikak zgodovinski spomenik, ki mi v spomin pokliče ta ali oni važni dogodek iz naše povestnice; vse to torej vidim, samo ene reči ne: kaj je ljudstvo, ki je v teh bornih kočah, v teh selih in mestih prebivalo, v preteklih stoletjih čutilo, zlasti kaj je vse pretrpelo. O tem nam pa Prodanovićeve Antologija, obsegajoča ženske (t. i. lirične) narodne pesmi iz vse h krajev naše zedinjene domovine, srbske, hrvatske in slovenske, sedaj marsikaj pove. Izmed 10.000 nar. pesmi, ki jih je avtor preštudiral, in izmed 1000, ki si jih je bil že za tisk prepisal, jih je končno — kot najlepše — izbral 418, ki jih je sprejel v to zbirko. (Slovenskih je sprejel — 8, med temi »Je pa davi slanica«, »Kdo bo dekle, tebe troštal«, »Lepa Vida proso plela«).

Posebno obširen je uvod. Avtor tu razlaga, po katerih načelih je urejal zbirko: estetično in moralno stališče mu je bilo pred očmi. Razdelil je sprejeto snov v šest skupin: I. ljubavne, II. porodične, III. obredne i običajne, IV. pobožne i moralne, V. radne i druge, VI. šaljive. — Razlaga nam razloček med moško (epsko) ter žensko (lirično) pesmijo. Obširno potem govori o posebnostih ženske pesmi: da zasledimo časih v njej presenetljive psihol. istine, semfertja snov, vredno največjih genijev; o večji ali manjši jakosti čuvstev, in da je najjačje izražena žalost n. pr. ob ločitvi dveh dragih, ob smrti dragega ali drage, ob bivanju v hiši neljubljenega moža itd. — Uvod dalje govori o jeziku pesmi, o pestrih verzih (srečavamo od četverca vse do trinajsterca, največ seve osmerce in deseterce), o tropih in figurah; o vplivu narodne lirike na umetno poezijo srbsko.

Uvod, to moramo priznati, je skoro izčrpen. Ne strinjamo pa se z razdelitvijo. V I. skupino bi — po naši sodbi — morale vse pesmi snubitve itd., o bratu in sestri, sploh vse, ki se tičejo devojke, dokler je v očetovi hiši; v II. skupino pa tiste, ki se tičejo nje kot snabe v hiši možev i. (Mimogrede omenim, da mi je, ko čitam to skupino, ko da sem v Homerjevi Troji: izrazi za sorodstvo so malone isti. Heleni sta Priam in Hekuba Ἑκτορός, ἦ, Hektor [in cela vrsta bratov] ji je πατήρ, njegova žena in žene bratov so ji μητέρες, njegove sestre so ji γαλαῖες ... v srbskih pesmih pa so to: sveker, svekrva; dever; jetrvice; zaove [zalve]. In kakor je tam Hektor edini pravi zaščitnik mlade Helene, tako tudi v srbskih ženskih pesmih dever. To dalje primerjati je poseben užitek!) Ne ugaja nam, da je slov. Lepa Vida zašla med »pobožne i moralne«. Sicer je pa Prodanović tudi Asanaginico in Smrt majke Jugovića uvrstil med ženske pesmi, torej ne epske. — Čudno se nam zdi, da se avtor ni dotaknil takozv. konvencionalnih (mednarodnih) motivov. Koliko jih je že v tej antologiji! Tako n. pr. št. 258 (Svekrva otrovnica) je isto, kar naša Mlada Breda. — Toplo priporočamo to knjigo; zbirko »Školski pisci«, katere I., 2., 3. snopič tvori, bo treba imeti pred očmi; zdi se, da bo to velevažno in resno podjetje. Dbv.

Poeti d'oggi. Zbirka moderne italijanske lirike od l. 1900—1925. Izdaja Vallecchi, Firenze, 1925.

Dva na prvi pogled neskladna človeka sta zbrala to antologijo: Papini — lirik, bolj mistik, nikdar pa ne kritik v strokovnem pomenu te besede, ampak samo oboževatelj ali preziratelj ljudi in duš, in Pancrazzi — kritik v pravem zmyslu besede, ki mu k temu še romanska finost opazovanja daje jasen pogled in zmožnost, da marsikako zamotano stvar imenuje s pravim imenom. L. 1919. je izšla prva izdaja te antologije. Knjiga je bila manjša od letošnje, čeprav bi pričakovali, da bo naš izbor »strožji«. Izpustila sta par imeñ prve izdaje, ki sta jih pa nadomestila s številnimi novimi.

Ni lahka stvar — pa naj je sedanji čas še tako ugoden za tak pregled — sestaviti izbor iz lirike, ki je šele dvajset let stara in to slabotnih in bolnih let. Ta lirika je fragmentarna in je šele zaslutila v daljavi prve znake svoje zrele moči, katera teži za tem, da izreče svojo veliko besedo v sebi primerni formi. Dosedanji rezultat v tem oziru ni zadovoljiv: Knjiga je stkana iz besed, mnogo je besednih iger, simbolov, metafor, kakor da se pesnik ogiba jasnosti. Stih i so pretrgani in neka melanholijska prevzame človeka, ko jih čita. In instinktivno je prišlo prirediteljem v uvodu (str. 9) pod peró, da je danes vsak poskus za sintezo nemogoč, pa naj bi bil začel s še tako sigurnim okusom, jasnim razumom in neinteresiranim poštenjem. Rezultat poskusa je samo pokaz gotovih tendenc v liriki, kakor so se v teh letih pokazale, brez namena pótem njih rešiti celotni duhovni problem razen na mozaičen način. Zdi se, da avtorja prepuščata rešitev problema na miljo srečo ali nesrečo čitatelju. Vendar problem je tu, pa naj je še tako pritažen v zaplakanih usmevih

Corazzinija, Gozzana, Morettija in Alda Palazzeschija, tihih pesnikov Pascolijevega »večnega detinstva«; ta problem je tudi v Sofficijevem esteticizmu in Papinijevem pesimizmu; imamo dalje problem »futurizma« kot zadnjega romantičnega blefa; problem neoklasicizma v Baldiniju, Cardarelliju in Cecchiju; potem pa še globoki problem »povratka«, problem duhovne revolte, ki je sledila vojni.

Vendar je v morju fragmetov te knjige tudi precej odsevvov silnih osebnosti. Saj se srečamo tu s Pirrandellom, Papinijem, Panzinijem, Borge-som, Palazzeschijem in Sofficijem.

Toda kje je genij? — vprašuje Pancrazzi v uvodu. Ni ga še, toda čutimo, da prihaja, mogoče pa se je tudi že pojavil, a ga, kakor navadno, sodobne oči ne vidijo in ne priznajo. B. R.

Isidor Poljak: **Sa bijelog brda.** (Zabavna knjižnica Narodne Prosvjete, Knjiga 5.), 1924. Tiskara Nar. Prosvjete u Zagrebu.

Poljak je modern in tradicionalno epigonski kakor je bil, je in bo še ta in drugi jugoslovenski svečeniški lirik. Jeka njegove pesmi je znaneznana: je ditiramb, psalmodija, povita v ritem hrvatskega trpkega trohejstva brez one Slovincu lastne melodije. Poljakova pesem je nedvomno najjačja jugoslovenska himnika in odika. Iz pesmi »Noć bez Njega« sem se moral učiti na pamet:

»Ja rekoh sre: Samo vladaj sada, sree moje!
Al ono, čudno d'jete neće, da se smiri.

U kutu negdje jeca, neutješno zove:

O vrati se, o vrati, moj tihi, dobri Kralju,
Bez prijatelja mogu i bez starog oca,
Bez domovine živjet, ali ne bez Tebe,

Bože, Bože moj!»

Dr. I. P.

Alessandro Manzoni: **Zaročena** (I promessi sposi). Milanska zgodba iz XVII. stoletja. Poslovenil dr. Andrej Budal. Izd. in zal. Narodna knjigarna v Gorici, 1925. Knjiga je bogato ilustrirana; na vsako tiskano polo pride po ena na lepšem papirju tiskana slika. Slovenski tekst je prav dober. Drugače se pa ta knjiga, ki je Slovincem že znana po starejšem prevodu, sama priporoča.

UMETNOST.

Anton de Waal: **Rompilger.** II. izdajo priredil dr. J. P. Kirsch. 21 načrtov in kart, velik načrt Rima, železniška karta Italije in 83 slik. Herder & Co., Freiburg im Breisgau, 1925. Delce je že davno udomačeno, saj je nastalo že l. 1888 z izrečnim namenom, biti vodnik po rimskih znamenitostih posebno katolikom, ki prihajajo tja. V tem oziru ga ni potreba priporočati. Opremljeno je z vsem potrebnim informacijskim aparatom. Bolj važno kakor v teh svojih praktičnih oddelkih je za izobražena v onih delih, kjer govori o rimskih starinah in umetninah. Ta poglavja so posebno: Poganski Rim, Starokrščanski Rim, Srednjeveški Rim, Rim o času renesanse in baroka in Rim v najnovejši dobi: posebno poglavje je posvečeno umetniškim zbirkam. Frst.